

AKDENİZ BATIK GEMİNİN ÖYKÜSÜ

YAZAR/GÖRSEL KURGU

ZEHRA AKDEMİR VERYERİ

RESİMLEYEN

AYIŞIĞI GÜLSEL

AKDENİZ

BATIK GEMİNİN ÖYKÜSÜ

Yazar/Görsel Kurgu
Zehra Akdemir Veryeri

Resimleyen
Ayışığı Gülsel

AKDENİZ BATIK GEMİNİN ÖYKÜSÜ

Yazar-Görsel Kurgu

Zehra AKDEMİR VERYERİ

Yayın Koordinasyonu

Ece AYTEKİN BÜKER

Resimleyen

Ayışığı GÜLSEL

Yönetim Yeri

İZMİR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ AKDENİZ AKADEMİSİ

Mehmet Ali Akman Mah. Mithatpaşa Cad. No:1087, 35290 Konak-İzmir

Tel: (0232) 293 46 13 Faks: (0232) 293 46 10

www.izmeda.org info@izmeda.org

Sertifika No: 44775

Basım Yeri

Kanyılmaz Matbaacılık

Sanat Cad. 5609 Sok. No:13 Çamdibi/İzmir

Tel: (0232) 419 14 43 Sertifika No: 52368

1. Baskı Şubat 2020 2.000 adet

2. Baskı Nisan 2020 10.000 adet

3. Baskı Ekim 2021 2.000 adet

ISBN: 978-975-18-0290-3

Bu kitap, İzmir Büyükşehir Belediyesi İzmir Akdeniz Akademisi tarafından yayına hazırlanmış olup, İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin ücretsiz kültür hizmetidir. İzmir Akdeniz Akademisi'nin, bedelsiz yayınıdır. Bütün hakları saklıdır. Kaynak gösterilmeden tanıtım için yayımlanacak yazılar dışında, İzmir Akdeniz Akademisi'nin yazılı izni alınmadan çoğaltılamaz. Satılamaz.

©İzmir Büyükşehir Belediyesi

Bu kitap, çocuklarımızın çevre ve kültür öğrenimini desteklemek amacıyla "Çocuklar İçin Akdeniz" programı kapsamında İzmir Büyükşehir Belediyesi Akdeniz Akademisi tarafından hazırlanmıştır.

"Çocuklar İçin Akdeniz" programı, çocuklarımıza, yaşadıkları coğrafyayı daha geniş bir perspektiften göstermeyi, Akdeniz ve Akdenizlilik bilinciyle doğa miraslarımızı ve kültür bağlarımızı kavratmayı amaçlayan çok yönlü bir kültür eğitim programıdır.

Bu programın eğitsel kaynaklarından ikincisi olan "*Akdeniz - Batık Geminin Öyküsü*", Akdeniz'in çok kültürlü yapısını, Akdeniz ülkelerinin binlerce yıllık deniz merkezli zengin ilişkilerini ve bulmaca gibi bağlarını anlatan sürprizli bir kültür öyküsüdür.

Burası Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi. Bayılıyorum bu müzeye! Bodrum Kalesi'nin içinde. Kalede yıllar boyu Rodos Şövalyeleri yaşamış. Şimdiyse gemi batıklarının ve denizaltından çıkarılan ender eşyaların sergilendiği bir müze! Bu gemilerin, kayıkların onca zaman nasıl suyun altında kalabildiğine şaşırarak gezerim her seferinde ben burayı... Ve her seferinde Serçe Limanı Batığı'nın önünde durur, hikâyesini aklımdan geçiririm. Buranın Mona Lisa'sıdır o! Bin yıl önce bu gemi, içinde envai çeşit cam taşıırken, Marmaris açıklarında fırtınaya yakalanmış. Yakınındaki Serçe Limanı'na sığınmaya çalışırken kayalara oturmuş. Cam küreler, külçelerle batıp, dipte bin yıl kalmış. O yüzden ona Cam Batığı da derler.

Şanslıyız, bugün ayrıca özel bir gün! Müzenin başka bir misafiri var. O da hikâyesiyle geldi ve ben bu muhteşem öyküyü size anlatmak için sabırsızlanıyorum. Müzenin konuğu, geçen yıl Malta açıklarında bulunan bir başka gemi. 16. yüzyılda, yani 1500'lerde Akdeniz'de kullanılan bir kadirga bu. Pruvasına kazınmış yazı sayesinde adını biliyoruz!

“KIZIL SAKAL”

BİR KORSAN GEMİSİ

Evet, adı ‘Kızıl Sakal’ ve o bir korsan gemisi! Hikâye büyük dememiş miydim? Ben de bir macerasever olarak korsan yaşamlarıyla pek yakından ilgiliyimdir! İnsanlar kayıklar yapıp denizlerde seyahat etmeye, oraya buraya mallar getirip götürmeye başladığından beri, bu ‘başkalarının’ kayıklarını ve mallarını yakından takip edip ele geçiren, geçimini bu yolla sağlayan korsanlar yani deniz akıncıları var oldu. Zaten İtalyanca ‘corsarro’, ‘akıncı’ demek.

Şurada bir parantez açayım. Korsanlık için geçim biçimi diyorum ama zorbaca bir servet edinme şekli olduğu için de hiç mi hiç onaylamıyorum!

Yine de gelin görün ki korsanlar binlerce yıl Akdeniz’in bir gerçeği oldular. Deniz trafiğini hep kontrol ettiler. Gençler hatta bazen kadınlar bile salt macera için değil, deniz üstünde yaşamayı ve kazanmayı tercih ettiklerinden kendi istekleriyle korsan oldular. Bazı zamanlar, korsanları devletler bile tanıdı. Hatta bazen

KADIRGA
eskiden Akdeniz’de
kullanılan, yelken
ve kürekle giden
bir gemi çeşidiydi.

Güverte (Gövdenin üstü)

Pruva (Baş kısım)

Borda (Su üstünde kalan kısım)

büyük devletler, denizleri avuçlarının içi gibi bilen bu zeki deniz kurtlarını, donanmalarının başına kumandan olarak getirdi. Bir ara da öyle oldu ki, ticaret gemilerinin kaptanları, yola çıkmadan önce gidecekleri kıyıların korsanlarıyla baştan anlaşma yapıyorlardı. “Bak sana önden para vereyim, bizim gemiye dokunma ve beni sağ salim limanıma ulaştır!” türünden pazarlıklar oluyordu. Korsana emanet!

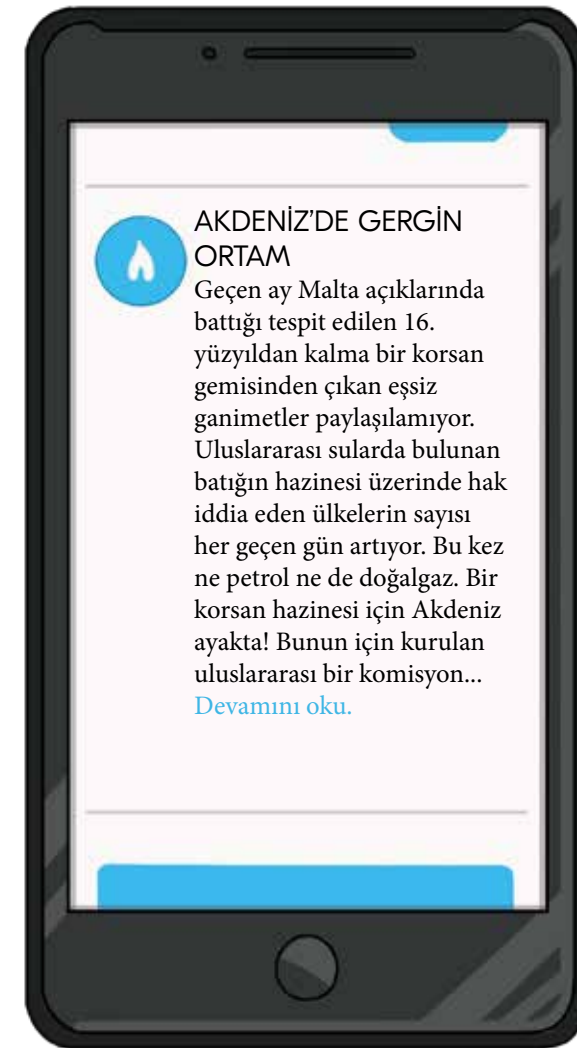
Anlayacağınız, denizler her türlü korsanlarındı ve korsanlar her türlü kazanıyordu. Kazanıyordu ama bakmayın, denizde yaşam zor iştir. Bir kadirga içinde 100 – 150 kişiyle birlikte tahta bir bankın üzerinde gün boyu omuzların acıdan yana yana kürek çekiyor, aynı yerde yemeğini yiyor, hatta aynı yerde uyuyordunuz. Açık denizin kâbusu büyük fırtına çıktığıdaysa, yüzlerce kişiyle birlikte güverte altındaki ambara sığınıp, artık üç saat mi üç gün mü süreceksin bilinmez bir çalkantılı bekleyişte hayatın için dua ediyordunuz. Taze yemek yok! Hep idareli yiyeceksiniz. Sadece kaptanın, bazen de yardımcısının kendine ait bir kamarası olurdu. Kaptan, orada haritalar önünde planlar kurardı ve esas deniz kurdu oydu!

Bu konuk gemi batığının, Akdeniz’de yelken açan bir korsan kadirgası olduğundan eminiz. ‘Kızıl Sakal’ın ise o ‘kamaradaki kaptan’ olması büyük olasılık. Hikâye şöyle...

PROFESÖRE GELEN TELEFON

KIBRIS

Kıbrıs’ta yaşayan Akdeniz Tarihi Uzmanı Profesör Enis Cezayirli, o sabah bir yandan kahvesini içiyor bir yandan da cep telefonundan haberleri okuyordu. Ekranı hızlı hızlı kaydırırken bir anda gördüğü bir habere sabitlendi:

Yazının sonunu okumaya fırsat bulamadan ekranında uluslararası bir çağrı görüntülendi. Profesör hemen telefonunu açtı, İngilizce konuştu önce:

- Hello! This is Enis. (*Alo! Ben Enis.*)

Karşısındaki Fransızca konuşuyordu:

- Bonjour Enis. C'est moi, Edith! (*Merhaba Enis, benim Edith!*)

Arayan Akdeniz Kültür Varlıkları Koruma Komisyonu Başkanı, aynı zamanda Profesör'ün yakın arkadaşı Edith'ti. Haberi yayımlanan batıkla ilgili arıyordu ve şunları söyledi:

- Enis, uluslararası bir komisyon oluşturuyoruz. Bu komisyona ön rapor hazırlayacak bir uzmana ihtiyacımız var. Çıkanları incelemeni, hazinenin kime ait olabileceği hakkında bilirkişilik yapmanı rica ediyorum.

Ertesi gün Profesör Enis Cezayirli, Malta uçağındaydı.

HAZİNE MALTA

Profesör Malta'nın Valletta Limanı karşısındaki taş hangar yapıya girdiğinde batık geminin ulaşılabilen parçalarının kurutulup ilaçlandırılmaya başladığını gördü. Arka bölümdeki iki demir kapının koruduğu mekâna geçtiğinde ise göz kamaştırıcı hazineyle karşılaştı ve konunun neden dünya gündemine manşet olduğunu o an fark etti. Karşısındaki eşsiz bir görüntüydü! Batan kadirganın üzerinin balçıkla örtülmesi sayesinde hazine korunmuş, hasarsız bir şekilde bugüne ulaşmıştı.

Profesör arkadaşına Fransızca:

- Çok hızlısınız Edith, dedi.

Edith cevap verdi:

- Olmak zorundaydık. Herkesin gözü üzerimizde! Dalgıç ekibi hala dipte çalışıyor. Hazine ise neredeyse hasarsız. Yüklü derecede altın var. Külçe ve sikkenin yanında biraz mücevher ve ilginç bazı objeler ortaya çıktı. Onlar da değerli parçalar ki bu ganimet içinde yer alıyor. Bu hazine, korsanların eline başka bir gemiden ya da batıktan geçmiş olabilir. Karanlıktaki konu, bu servetin kime ait olduğu! Enis, sen kaynağını tespit edebilirsen, bu batığı ve hazineyi, sahibi olan ülke kimse ona teslim ederiz. Müzelerinde sergilerler. Kriz de böylece adaletli bir şekilde çözülür. Özetle, iki hafta içinde, bu ganimetlerin kaynağına dair bir bilirkişi raporu ortaya çıkarabilir misin?

Profesör başını olumsuz bir ifadeyle iki yana salladı:

- Çok kısa bir süre bu Edith, dedi.

Bir yandan da gözleri, parlak altın renklerin arasından onunla konuşmaya can atan objelerde geziniyordu. Karşı konulmaz bir merak içini ürpertti. Kısa bir sessizlikten sonra:

- Ama deneyeceğim! dedi.

ULUSLARARASI SULAR

Gördüğünüz gibi konu hayli karışık. Gemi batığı büyük bir hazineyle birlikte gelmişti. Üstelik herhangi bir ülkeye yakın, onun karasularında değil uluslararası sularda bulunmuştu.

Bulan ise genç bir dalgıç grubuydu. Hazineyi Akdeniz Kültür Varlıkları Komisyonu'na teslim etmişler, çıkanlar üzerinde hiçbir hak iddia etmemişlerdi!

BUGÜN AKDENİZ'E KIYISI OLAN ÜLKELER

Ülkelerin, kendi kıyılarında belirli bir mesafeye kadar sahip oldukları deniz hattına KARASULARI diyoruz.

İşte batığın bulunduğu yer!

PROFESÖRÜN İLK HAFTASI

Profesör ilk iş olarak, Valletta hangarındaki hazine odasının duvarına büyük bir Akdeniz haritası astı. Özel olarak hazırlanmış uzun bir ahşap bankonun üzerine eşsiz Akdeniz ganimetleri serildi. Hazinenin büyüklüğü iyice belirginleşmişti. Büyük kısmı altın sikkelerden oluşan ganimetin içinde zümrüt, yakut, safir takılar, silah süsleri, eski bir taş tablet, cam küre, amfora, vazo ve çömlek gibi objeler de vardı.

Profesör, çalışmasına başlamasından itibaren her gün, birini diğerinden ayırt etmeksizin çıkan nesnelere teker teker bakıyordu. Arada bir, bir tanesini eline alıyor, evirip, çeviriyor ve sonra da duvardaki haritayı inceliyordu. Yanında ona yardım ve rehberlik yapması için görevlendirilen kasabalı genç çocuk Abram'dan başka kimse yoktu. Profesör tek başına çalışmayı talep etmişti. Abram, Maltaca ve İtalyanca biliyordu ve Profesör'le İtalyanca anlaşıyorlardı. Zaten o ilk hafta, Abram, Profesör'e öğle yemeği vaktini hatırlatmak ve su getirip götürmekten başka bir şey yapmamıştı, Kenarda oturup sessizce onu izliyordu.

Abram, sadece o cuma günü, Profesör'ün elindeki altın parayı tutarak:

- Aurelius! diye fısıldadığını duydu.

Abram çekingenliğini bir yana bırakıp Profesör'ün çalışma bankosuna yanaştı. Altın paranın üzerinde kocaman gözlü, lüle saçlı bir adamın resmi vardı. İtalyanca:

- Chi e questo Professore? (*Kim bu Profesör?*) diye sordu.

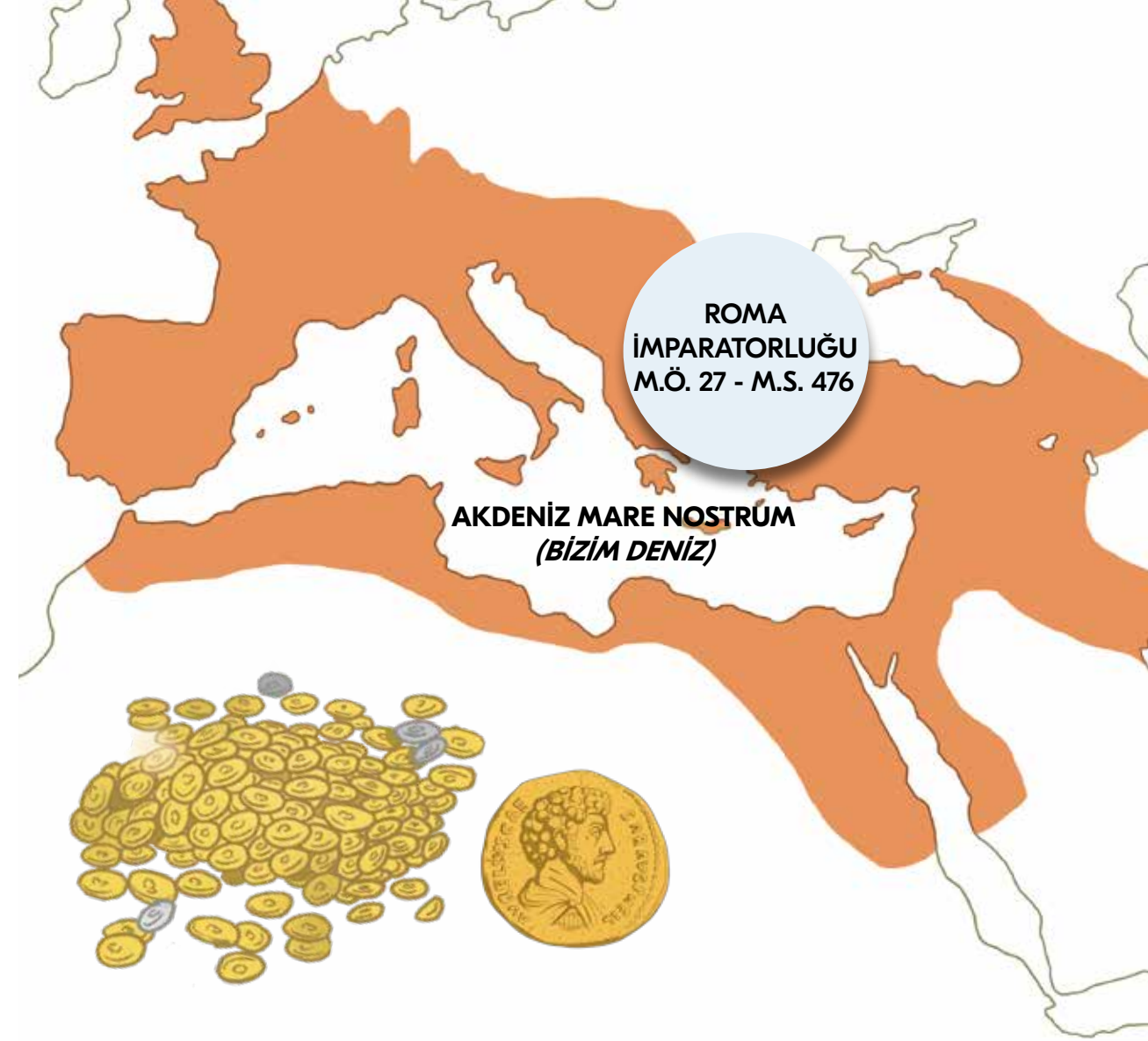
- Ezzo, Marcus Aurelius! Uno dei "Cinque Migliori Maetstr".
(O, Marcus Aurelius! "Beş İyi Kral"dan biri), dedi Profesör.
- Interessante! (İlginci!) dedi Abram. "Beş İyi Kral" kim peki?

Profesör açıkladı:

- Marcus Aurelius eski Roma İmparatorları'ndandır. Başarılı, sevilen bir kral, aynı zamanda da filozoftu. Kendisinden önce gelen dört imparatorla birlikte, Roma Ülkesi'ne çok parlak bir dönem yaşattı. Onlara sonradan "Beş İyi Kral" dendi. Roma İmparatorluğu döneminde Akdeniz tek bir ülkeye ait olmuştu. Romalılar Akdeniz'e İtalyanca "Mare Nostrum" yani "Bizim Deniz" diyorlardı. Bu zamanda Akdeniz nispeten daha güvenli bir hale gelmişti. Korsanların sayısı epey azalmıştı. Roma topraklarına ait her yerde tek bir para birimi kullanılmaya başlanmıştı, şimdiki Avro gibi. İşte bu sikke de Marcus Aurelius döneminde basılmış. Onun resmi var üzerinde.

**İşte bu Marcus Aurelius sikkesi.
SİKKE eski madeni paraya
verilen isimdir.**

**AKDENİZ MARE NOSTRUM
(BİZİM DENİZ)**

Abram:

- Va bene! (Tamam!) Profesör! Öyleyse bu hazineler Eski Roma'ya, yani bugünkü İtalya'ya ait oluyor! Hazineyi İtalyanlar alacak. Che Fortuna! (Ne şans!)

Profesör:

- Şimdilik öyle... Gemi korsanları Roma hazinelerini ele geçirmiş gibi görünüyor.

Abram:

- Çözdünüz Profesör! Complimenti! (*Tebrikler!*)

Kapı aralığından Edith başını uzatmıştı!

- Complimenti? Bir kutlama mı var burada?

Abram:

- Si, Madam. Profesör bu hazinedeki paraların Roma İmparatorlarına ait olduğunu ortaya çıkardı. Festeggiamo! (*Kutlayalım!*)

Edith gülümsedi, sonra da bir an duraksadı:

- Dur bakalım Abram... Hazine İtalya'nın olacaksa, sen niye bu kadar seviniyorsun ki? diye sordu.

Abram memnuniyetle:

- Babam Sicilyalı, Madam. Soyadımız Rossi. Biz Malta'nın Latin kanadıyız. Annem Araplardan. Adada toplasanız üç beş soyadı var kullanılan. Herkes birbiriyle yakın ya da uzak akrabadır. Ayırt edilemeyiz. O yüzden hangi taraf kazansa benim sevineceğim kesin!

Bir kenarda konuşmaları sessizce izleyen Profesör'ün yüzünde bir gülümseme belirdi:

- Rossi ha? O zaman batık kayık da size ait, öyle mi ROSSI?
- Hı?

Abram, Profesör'ün yüzüne şaşkın bir ifadeyle baktı. Ne? Yok artık! Kayığın adı *Rossi* miydi?

Bu olayı tanımlamak için ilginç kelimesi yetersiz kalır! Rossi, İtalyanca'da kızıl anlamına gelir. Profesör, daha ilk günden batığın pruvasındaki *Rossi* ve önündeki *Barba*, ki o da İtalyanca sakal demek, yazısını görmüştü. Geminin isminin *Barba Rossi* yani *Kızıl Sakal* olduğunu fark etmişti.

Profesör, Edith'e döndü:

- Erken kutlama yapmayalım Edith. Ben henüz hiçbir şey söylemedim. Abram ROSSI, biraz heyecanlı davranıyor, hani biraz gevezelik yaptı diyeceğim ama bir yandan da şu an ona şükran borçluyum. Nereden başlamam gerektiği hakkında güçlü bir ışık verdi bana. Bu gemiyi ve hazineyi tek bir kişiye sahiplendirme telaşımın çok yanlış olduğunu fark ediyorum. Haftaya bu iş çözülecek, öyle hissediyorum Edith! Sürprizlere hazır ol!

Edith Fransızca:

- D'accord Enis, je te crois. *(Tamam Enis, sana güveniyorum)* dedi.

Abram gevrek gevrek gülüyordu:

- Sayemde değil mi Profesör? Yardımım dokunacak emin olabilirsiniz!

ŞU OBJELER!

Gördüğünüz gibi, Profesör için batıkta ağırlıklı olarak Marcus Aurelius dönemine ait sikkelerin bulunması hazinenin tümüyle Roma'ya ait olduğu anlamına gelmiyordu. Bununla birlikte başka bir bağlantı bulamazsa da ganimetler İtalya'ya teslim edilecekti. Peki ya, şu objeler? 'Beş benzemez' diye bir deyiş vardır. Birbiriyle ilgisiz şeyler için kullanırız. İşte buradan çıkan objeler için söylenecek söz tam da buydu.

Batıktan çıkan şu koyu renkli taş tablet örneğin! Üzerinde sürmeli gözlü esmer bir adam resmi ile kare planlı, yanından nehir akan şehir kabartmasının anlamı neydi?

Peki ya, şu cam küre içine hapsedilmiş göz alıcı mor kumaş? Bugüne değin suyun altında nasıl kalabildiği başka bir meseleydi! İlk dokunduğu zamanlarda renginin daha parlak olduğuna şüphe yoktu ve Profesör'e göre bu hazine içindeki belki de en güzel parçaydı, ama neydi?

Bu kapaklı zarif vazo? Üzerinde birtakım geometrik desenler ile insan ve boğa figürleri vardı. İlginçtir, ağzı sırlanmıştı. İçinde bir şey var mıydı? Nasıl kırmadan açılacaktı bu?

Şurada da, bronz olsa gerek, silindir bir rulo duruyordu. Onun da ağzı mühürlüydü. İçi dolu muydu, boş muydu? Kırsa, açsa bir şey bulacak mıydı? Üzerinde bir şeyler yazıyordu.

Profesör, bronz silindirin üzerindeki yazıya dikkatle baktı. Arapça'ydı. Zar zor okunuyordu. Büyütecini aldı. Bildiği kadarıyla, önce harfleri sonra da sözcükleri birleştirdi. Tamamlayıp yüksek sesle okuduğu an gözlerinde şimşekler çıktı! Bronz silindirin üzerinde Profesör'e çok tanıdık gelen şu yazı yazıyordu:

اذا ثدح ءيش ام ، مت ي س ف ك لذ ددعاس م ب ن ي ر خل آ. ي ف
ع ق او لا ءوض لا دوجوم طق ف اذا ت ناك كان ه س مش .

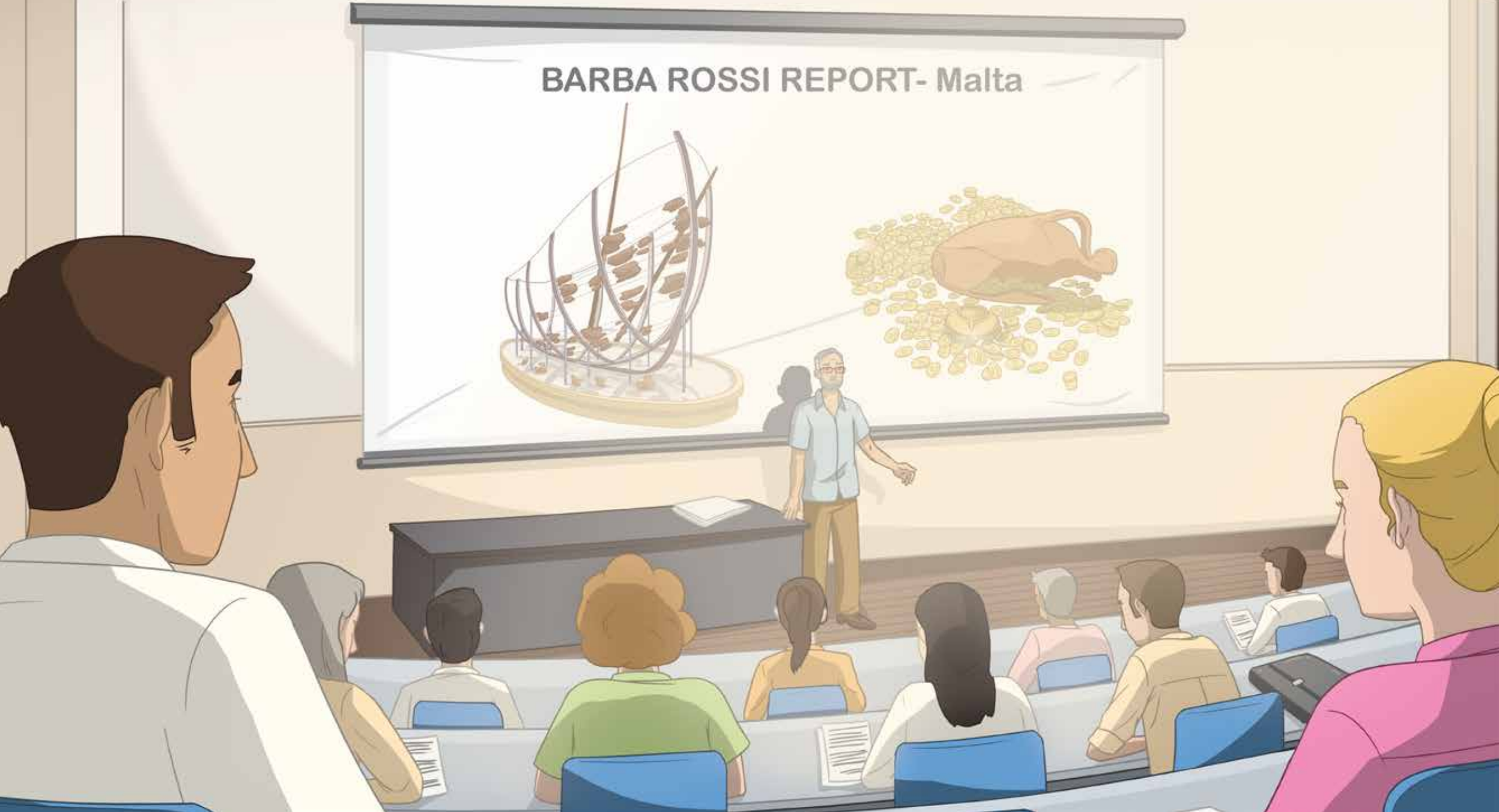
(Eğer bir şey olacaksa, diğerlerinin yardımıyla olacak. Işık gerçekte sadece güneş varsa var!)

ULUSLARARASI KOMİSYON

PROFESÖR RAPORUNU AÇIKLIYOR

22 Akdeniz ülkesi temsilcisi ve çalışma komisyonu, seminer salonunda yerini almıştı. Profesör'ün batıkla ilgili raporu tüm medyanın da merak konusuydu.

Profesör işini son dakikaya kadar ciddiyetle yürütmüştü; son kez raporunu ve ekran üzerinde yansıtacağı görselleri kontrol etti. Toparlandı, salona girdi ve seri adımlarla kürsüye yürüdü. Abram, arkasından onu takip ederek yakındaki sırada yerini aldı.

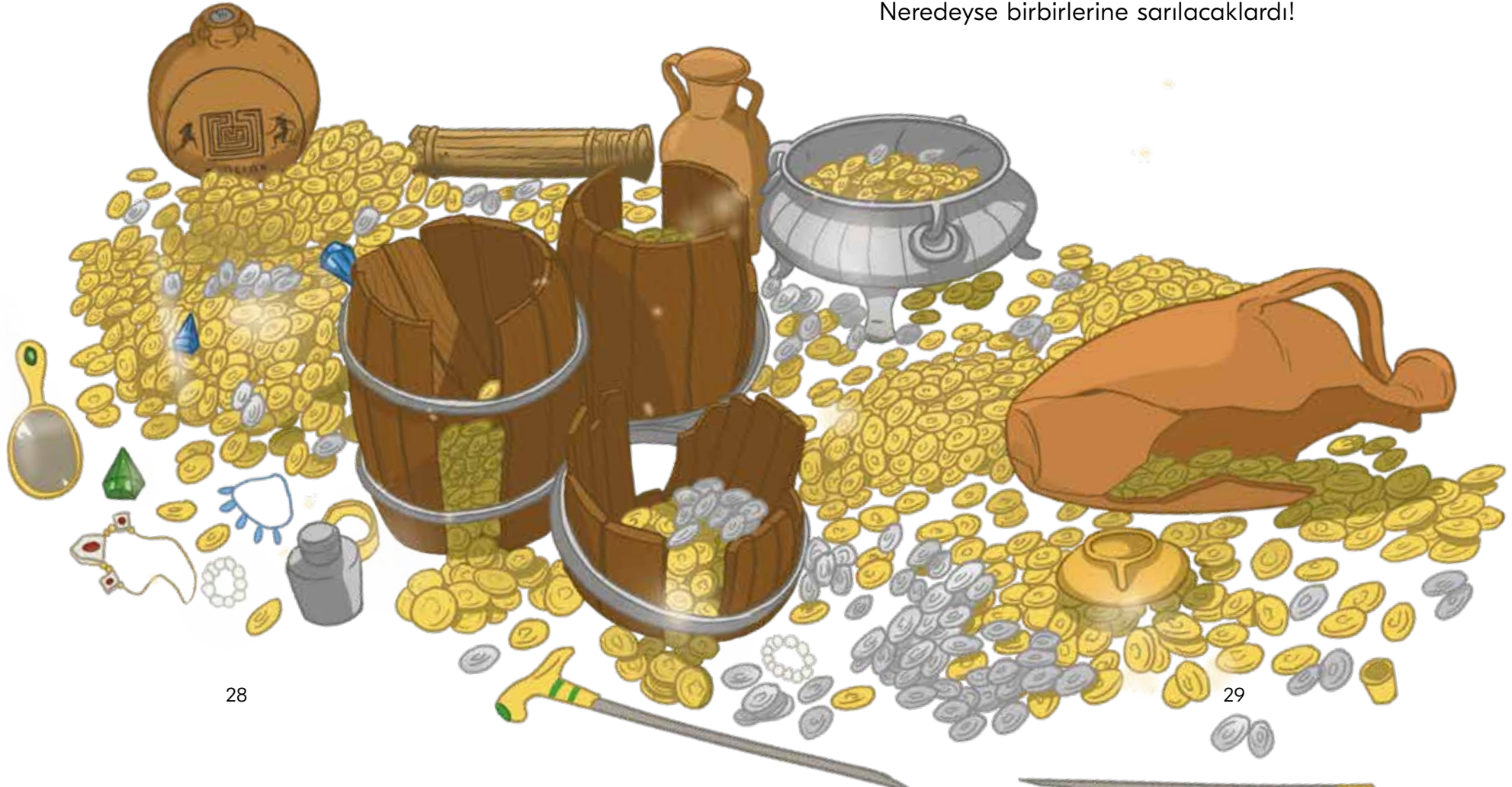
Profesör:

- Değerli Akdeniz Birliği Ülke Temsilcileri, Kültür Ataşeleri ve Sayın Basın Mensupları! Malta'nın 95 mil kuzeybatısında, uluslararası sularda bulunan 16. yüzyıla ait gemi batığı ve içinden çıkan hazinelerle ilgili yürüttüğüm ön araştırmaların sonuçlarını sizlerle paylaşmak için buradayım. Konuşmamın ilk kısmında hazine ile ilgili bulgularımı aktaracağım. İkinci kısımda ise bu hazineyi kimin sahiplenmesi gerektiği konusunda önerilerimi sunacağım.

Profesör teknik sorumludan, arkasındaki ekrana ilk görseli yansıtmasını istedi:

- Bayanlar Baylar, bu batıktan yüklü miktar da külçe altın ve sikke çıktı. Bu eski paraların kime ait olduğundan kesinlikle eminiz. Sikkelerin tümü Eski Roma'ya, İmparator Marcus Aurelius dönemine ait. 170-180 yıllarında basılan ve tüm Akdeniz'de kullanımda olan paralar bunlar. Bu sikkeler büyük olasılıkla korsanların eline geçmiş. Bu durumda hazinenin Eski Roma'ya ait olduğu ortaya çıkıyor ve ganimetlerin İtalyan makamlarına teslim edilmesi akla ilk gelen çözüm oluyor.

Bu son cümlenin ardından salonu görmeliydiniz! İtalyan Kültür Ataşesi ve ekibinin gururu, mutluluğu yüzlerinden okunuyordu. Neredeyse birbirlerine sarılacaklardı!

Profesör:

- Pardon! Henüz bulgularımı aktarmayı tamamlamadım. İzninizle devam etmek istiyorum. Tüm bu görünür hazineyle birlikte daha saklı kalan ve sizlerin sağduyulu değerlendirmelerinize sunacağım başka şeyler var.

Lütfen şimdi ekrana yansıttığım şu gri-yeşil silt taşı tablete dikkatle bakınız. Bayanlar Baylar! Bunun adı “Narmer Paleti”dir ve dünyada bilinen en eski tabletlerden biridir. Şu anda Kahire Müzesi’nde sergileniyor. Çok değerli dostum Mısırolog Bob Brier, bu tableti “dünyanın ilk tarih belgesi” olarak tanımlamıştı.

Narmer Paleti, 5.000 yıl önce, efsanevi Kral Menes’in Nil Nehri’ndeki kuzey ve güney halklarını birleştirişini ve Büyük Mısır Uygarlığı’nı kuruluşunu bize hiyerogliflerle aktarıyor. Şimdi dönelim ve bizim batıktan çıkan tablete bir bakalım. Bu da silt taşından yapılma. Kabartmadaki kişi Kral Menes’e ne kadar benziyor!

Menes, Kuzey ve Güney Mısır’ı birleştirdikten sonra Memfis isimli ilk başkenti kurmuştu. Bu kenti, Nil Nehri’nin yıllık sel baskınlarından korumak için baraj şeklinde inşa ettirmişti. Menes’in, Nil Nehri’nde karşılaştığı bir hipopotamla hayatının son bulduğu söylenir. Lütfen şimdi batık gemiden çıkan tablete bakınız. Burada bir baraj şehir görüyorsunuz ve Menes yine elini zafer edasıyla kaldırmış. Şehrin önündeki nehrin karşısında ise bir hipopotam resmi bulunuyor!

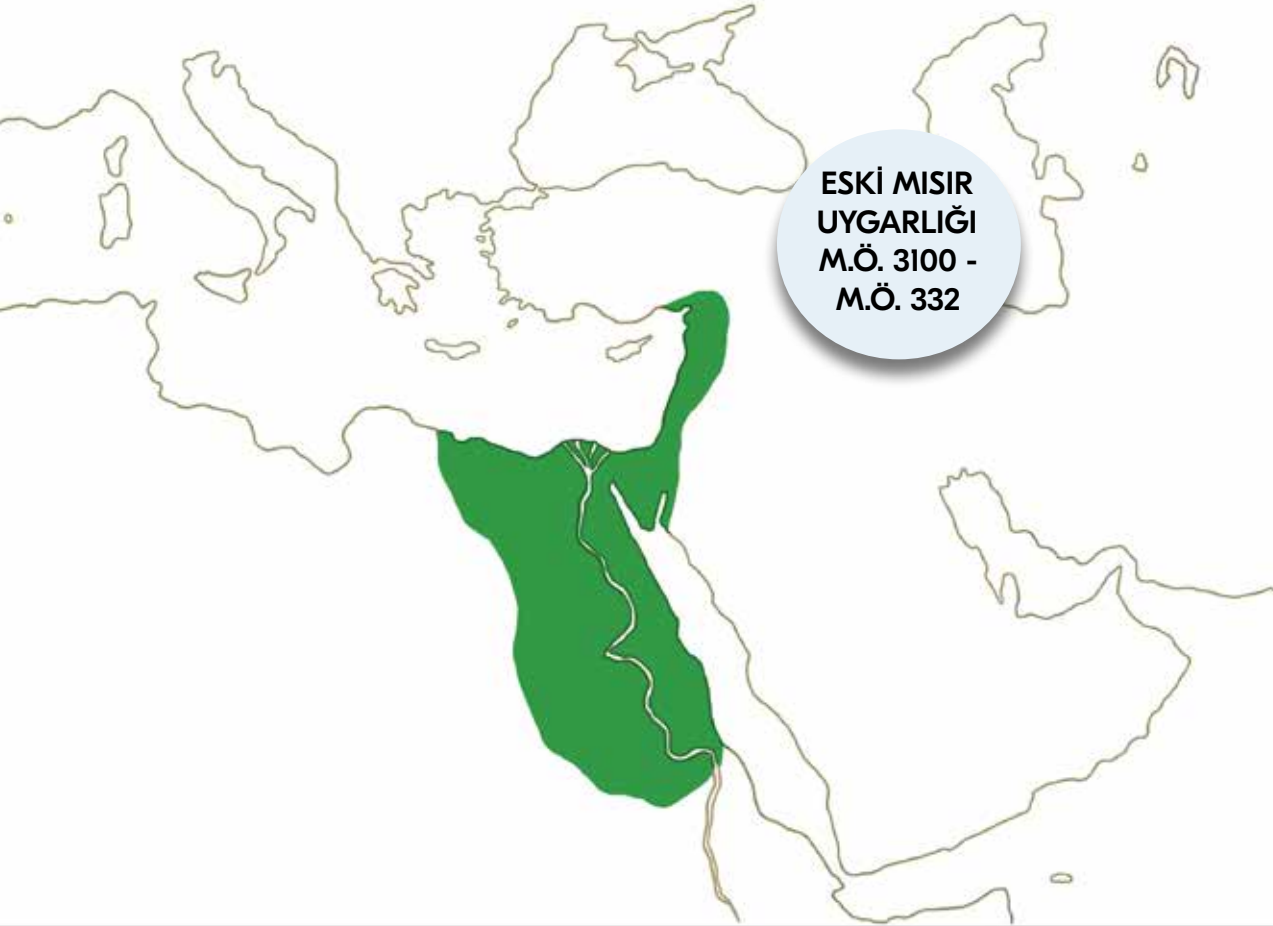
NARMER PALETİ

(M.Ö. 3200 yılına ait
bu eser bugün Kahire-Mısır Müzesi’nde sergileniyor)

BATIKTAN ÇIKAN TABLET

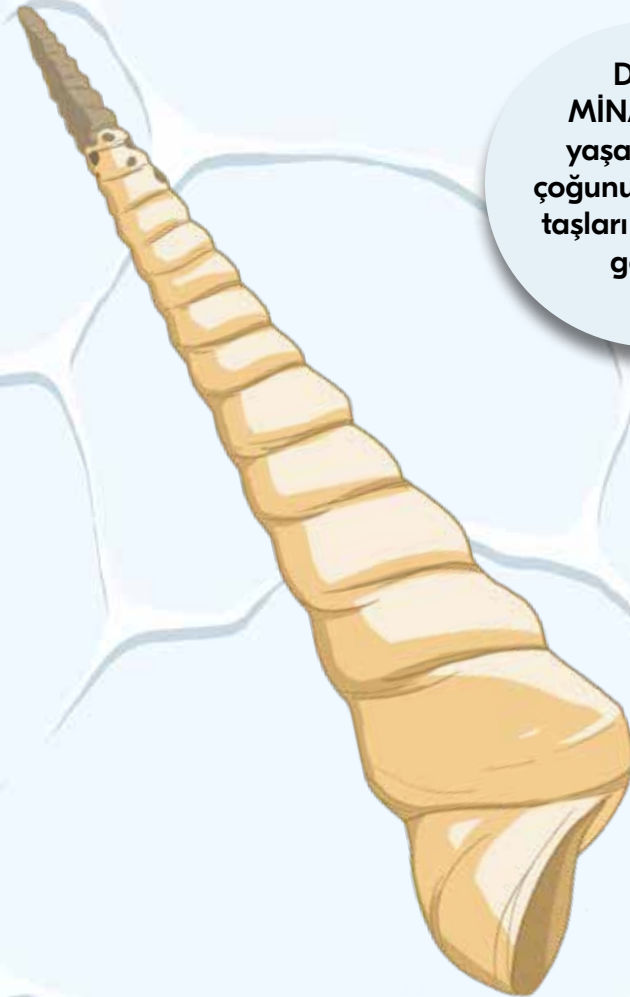

Mısır heyetinin gözleri parladı. Tableti ve batığın bulgularını Kahire Müzesi'ne götürmek için sabırsızlandıkları çok belliydi ancak Profesör eliyle 'bir dakika' işareti yaptı:

- Değerli katılımcılar, başka bir bulgu daha var! Bakın bir şimdi ekrana bir resim getiriyorum. Bu, "Bolinus Brandaris", bir çeşit deniz minaresi. Akdeniz kıyıları onun evidir. Dışarıdan bakıldığında krem rengi harika bir spiral kabuğa sahiptir ve 4-5 santimetre büyüklüktedir.

**DENİZ
MİNARELERİ**
yaşamlarının
çoğunu denizdeki
taşları kemirerek
geçirir.

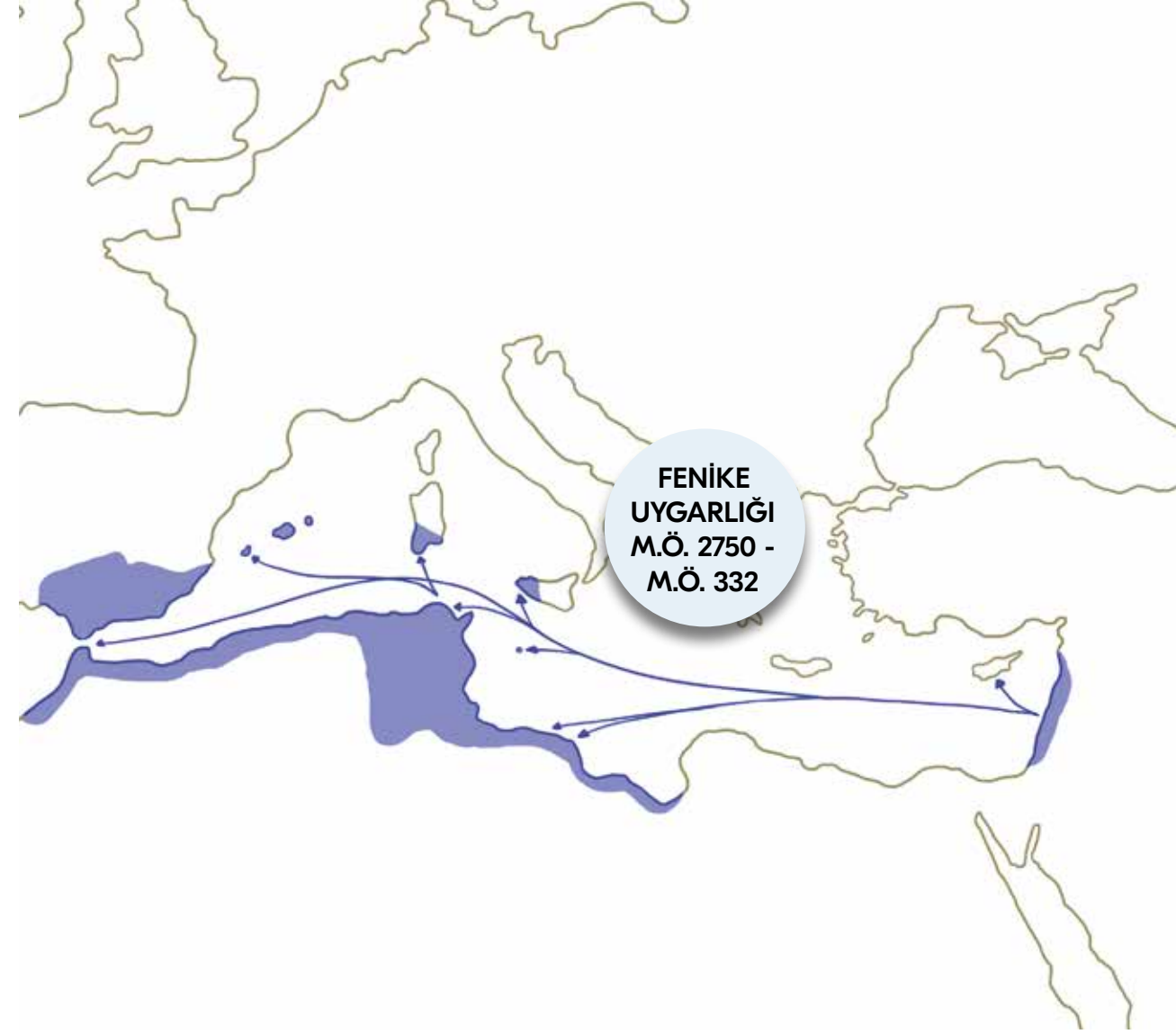
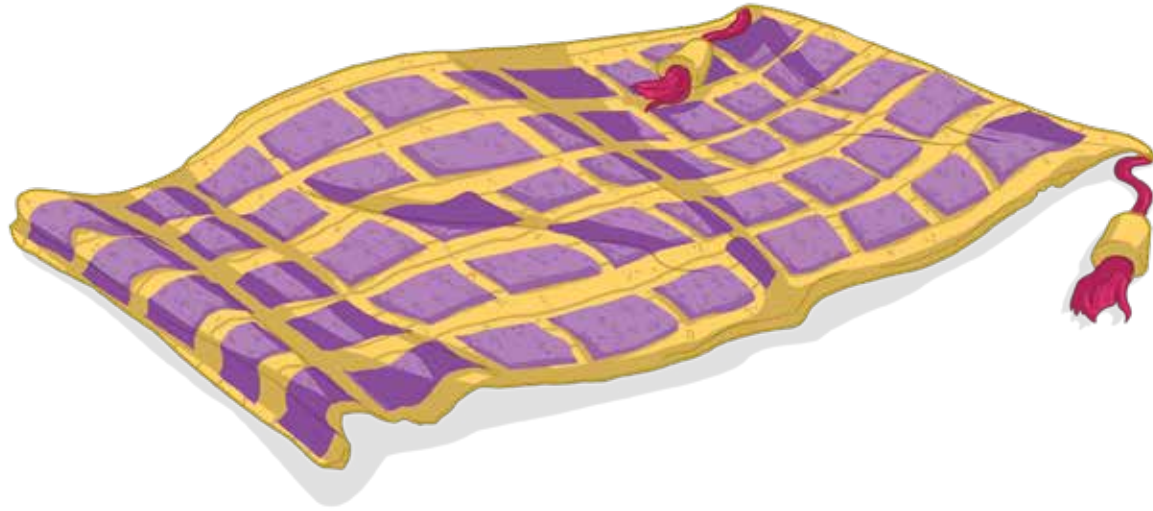

Salondan çıt çıkmıyordu. Tablete kilitlenmişlerdi adeta. Edith ve Abram bakiştılar. Profesör tabletle ilgili yorumlarını tamamladı:

- Değerli dinleyenler, bir yanda Roma'ya ait paha biçilmez Aurelius sikkeleri, diğer yanda da Mısır'a ait dünyanın en kıymetli ve en eski tableti. Kim bunlardan birinin, diğerinden daha az değerli olduğunu söyleyebilir?

- Tehlikeyle karşılaştığında kendine özgü bir sıvı salgılar ve o salgı havadaki oksijenle temas ettiğinde koyu mor bir renge dönüşür. Muhteşem bir tondur bu! Kralların, sarayların rengidir. Ender bulunduğu için çok pahalıdır. Akdeniz'in Mısır kadar eski uygarlıklarından biri olan Fenikeliler deniz minaresinin bu mor boyasını keşfetmişler, deniz ticaretiyle tüm Akdeniz'e satmışlar, üstelik de bu boyayla müthiş dokumalar yapmışlardır.

Lütfen şimdi şu muhteşem mor kumaşa bakınız! Cam küre içine konmuş ve kapağı mühürlendiğinden deniz suyuyla temas etmemiş. Sizce bu eşsiz değerli eşya Fenikeliler'e değil de kime ait olabilir?

Salonda bir uğultu koptu. Gözler Lübnan'ın Beyrut Üniversitesi ekibine çevrildi. Eski Fenike topraklarının bugünkü yaşayanları Lübnanlılar da hazinede pay sahibiydi! Ekip şaşkın ve mutlu, kendi arasında konuşuyordu!

Profesör ise ekrana yansıttığı bir diğer görselle konuşmasına devam etti:

- Bayanlar Baylar, başka bir bulguya geçiyorum. İşte bu da batık gemi hazinesi içinde yer alan bir vazo. Bulduğumuzda kapağı balmumuyla sırlıydı. Yüzeyinde bana çok tanıdık gelen bir resim vardı. Bu resmi gördüğüm an, vazonun Akdeniz'in Girit Adası'nda yaşamış en eski uygarlıklarından Minoanlar'a ait olduğunu anladım. Resimde Minoanlar'ın ünlü Knossos Sarayı'nın resmi var.

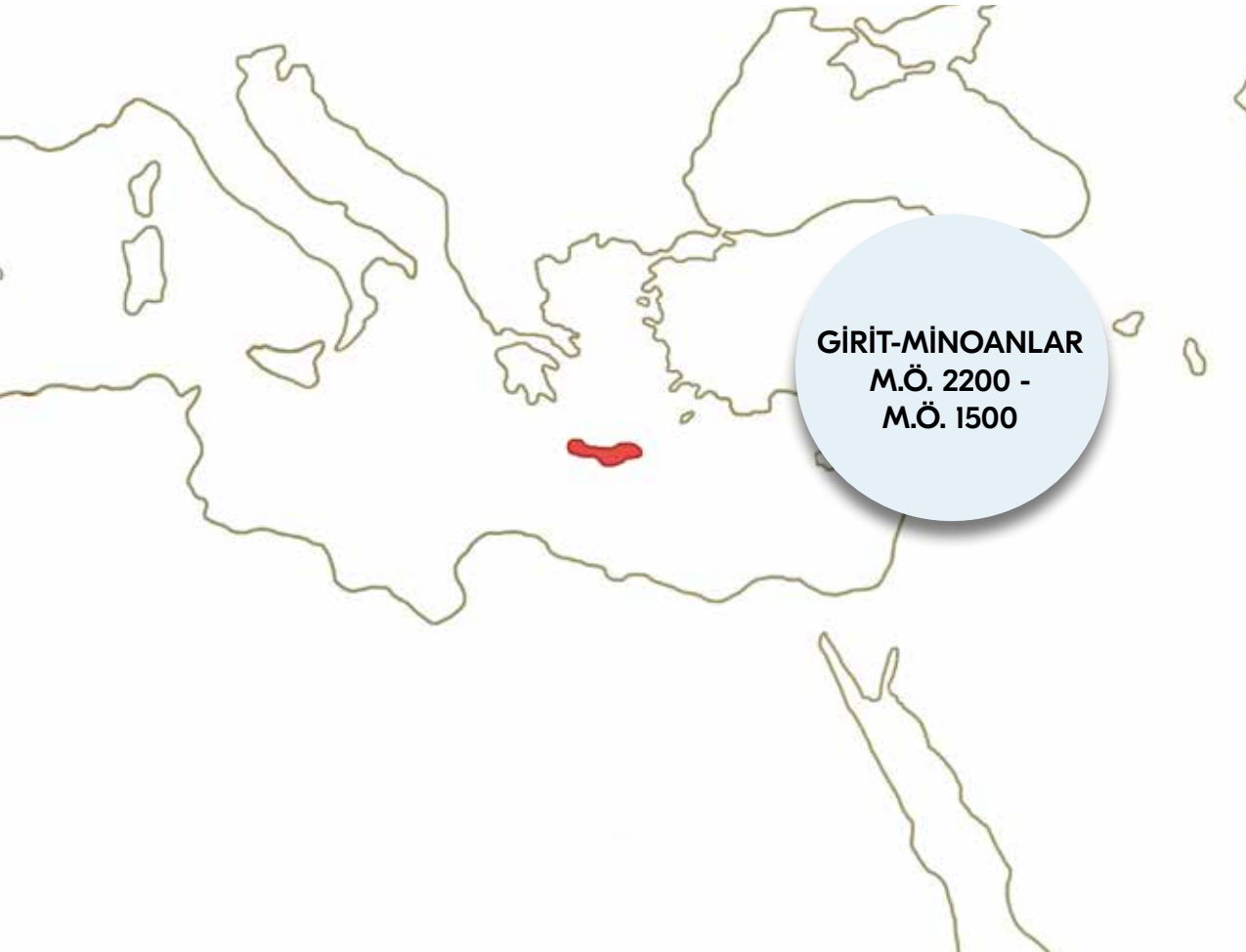
Bunun Knossos olduğunu herkes anlayabilir çünkü sarayın planı labirente benzer. Efsaneler, boğa başlı canavar Minotrus'un bu labirent sarayda hapsedildiğini anlatır. Resimde de labirent saray avlusunda yapılan Girit'in geleneksel boğa oyunları yer alıyor. Minoan Uygarlığı üzerine çalışan bazı uzmanlar, Knossos Sarayı'nın, kuzeydeki Santorini adasındaki Thera Yanardağı'nın patlaması sonucu oluşan çok şiddetli bir tsunamiyle yok olduğunu iddia ederler.

- Bayanlar, Baylar! Sıkı durun şimdi! Vazonun sırlanmış kapağındaki balmumunu ateşte eritip açtıktan ve içindekini gördükten sonra tek kelimeyle "nutkum tutuldu". Vazonun içinde bir tutam yanardağ külü vardı! Büyük olasılıkla, kızgın Thera'nın püskürmesi sonucu göğe fırlayan, çökerek Akdeniz'e karışan ve Knossos'u örten dalgaların taşıdığı küller bunlar! Bu buluntuya paha biçilemez!

Arkalardan Girit Arkeoloji Müzesi Müdürü'nün Yunanca seslendiği duyuldu:

- Ω, Θεέ μου! O Thee mou! (*Aman Tanrım!*)

Hazinede Girit'in de payı vardı ve gördüğünüz gibi iş hem karışık hem de renkli bir hal alıyordu. Profesör olayı tam çözüyor gibi yaparken yeni bir düğüm daha atıyordu. Nereye bağlayacaktı konuyu?

Abram'a işaret etti. Abram, bronz silindiri uzattı. Profesör boş silindiri salona, hani sihirbazların gösteri öncesinde yaptığı gibi bir hareketle gösterdi ve gülümsedi:

- Sihirbazlık gösterisi beklemeyin benden, lütfen! Öyle bir yeteneğim yok ne yazık ki!

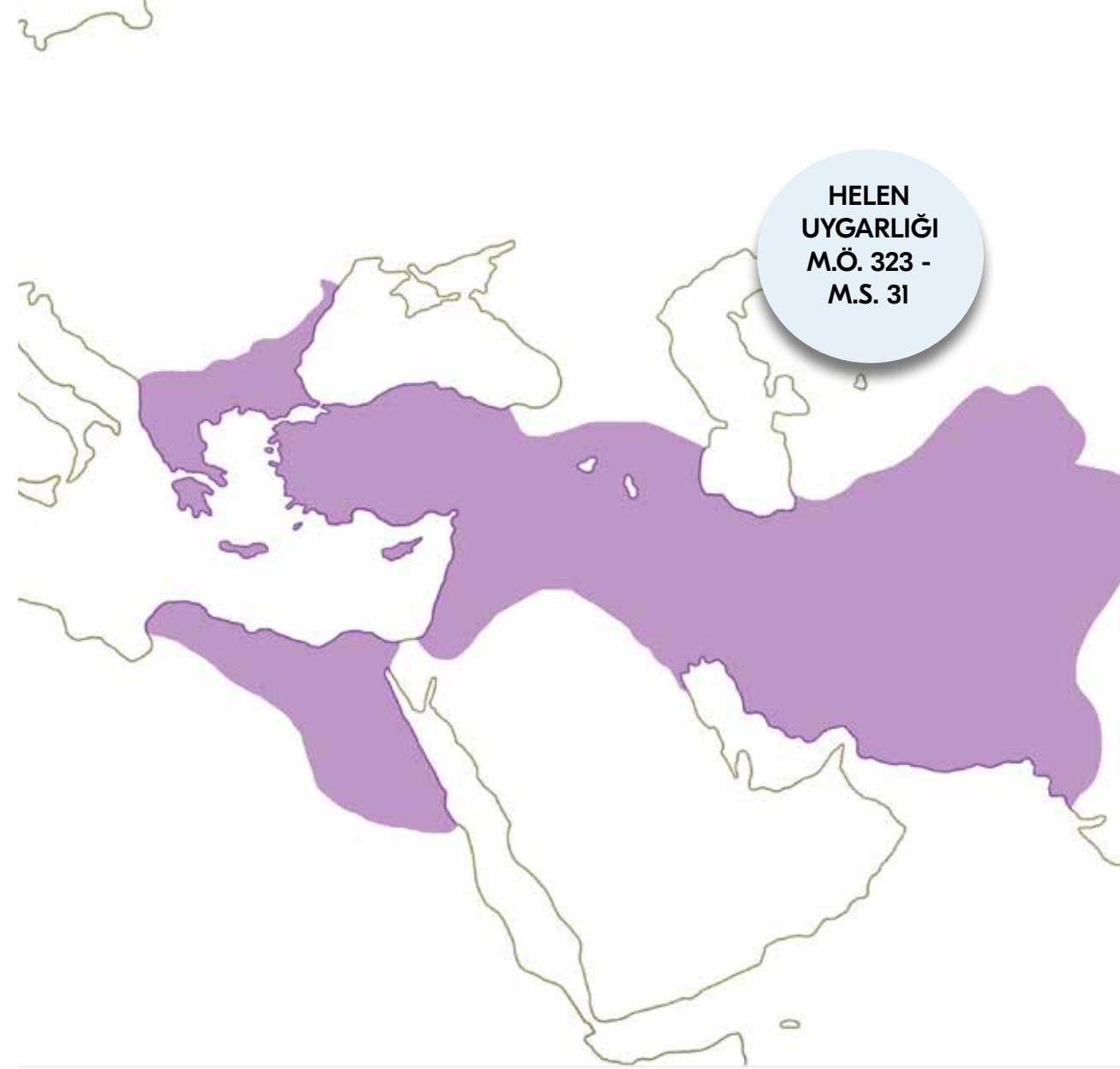
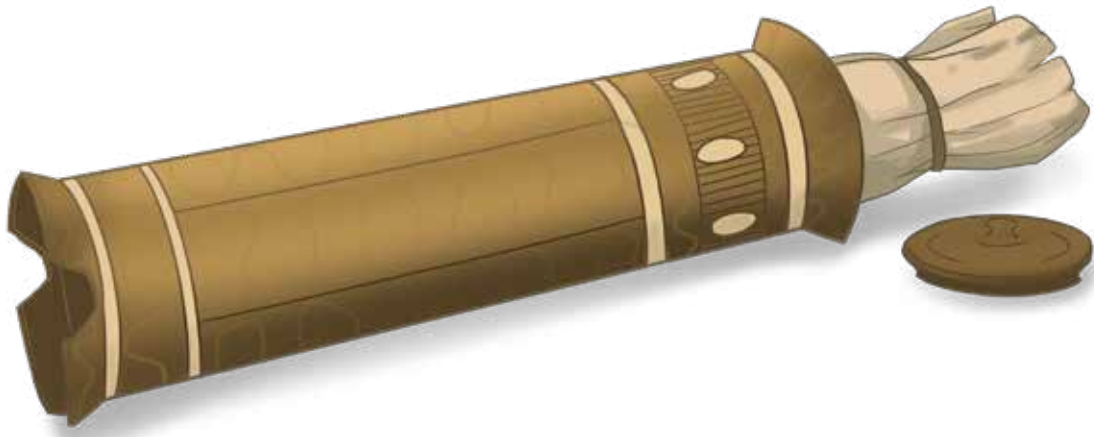
Salonda gülüşmeler oldu.

- Ama yapabilseydim, içi özenle ziftlenip ketenle sıvanmış bu bronz silindirin içinden çıkan çizimdeki yapıyı dünyaya tekrar armağan ederdim. Eğer bu yapı benim düşündüğüm belgeyse, bu kadarını gördüğüm için bile çok şanslıyım!

Bu yıpranmış mimari çizimlerde, ortada geniş bir girişi ve avlusu olan anıt gibi bir yapı var. Saray değil, tapınak da değil. Bunun Antik Yunan dönemine ait bir kütüphane yapısı olduğunu düşünüyorum. Planı, ülkemdeki Pergamon (*Antik Bergama*) Kütüphanesi'nin planını çağrıştırıyor ama değil. Peki, hangi yapı bu? Detaylı bakınca planın üzerinde Yunanca bazı mekân isimlerini okuyabildim ve şu sağ alt köşede gördüğüm açıklama yazısı tahminlerimi destekledi.

Bayanlar Baylar, bu papirüse yapılmış çizim, Yunan medeniyetinin Akdeniz'e armağanı. İçinde Aristo'dan, Hipokrat'a 500.000'e yakın bilim, şiir, felsefe insanının kitabını saklayan, yüzlerce yılın hafızası ve ne acıdır ki yanarak yok olan, hep izini aradığımız İskenderiye Kütüphanesi'nin planına ve katalog sistemini anlatan bir belgeye çok benziyor!

Salonda ısıklı bir alkış koptu. Artık dinleyenler, katılımcılar, temsilciler hazinelerin kime ait olduğuyla ilgilenmiyorlar, bu olağanüstü zenginliğe ve ortak hatıralara alkış tutuyorlardı.

Profesör:

- Teşekkür ederim. Bu noktaya gelmek istiyordum. Gördüğünüz gibi her şey bir zincir aslında. Bu kütüphane planını taşıyan bu bronz rulo kabın üzerinde Arapça şu yazıyı okuduğum an 'her şeyin bir birine bağlı bir zincir olduğunu' fark ettim.

ءوضلا عقاولا يف ،نيرخآل ةدعاسمب كلذ متسي ،ام ءيش ثدح اذإ
سمش كانه تناك اذإ طقف دوجوم

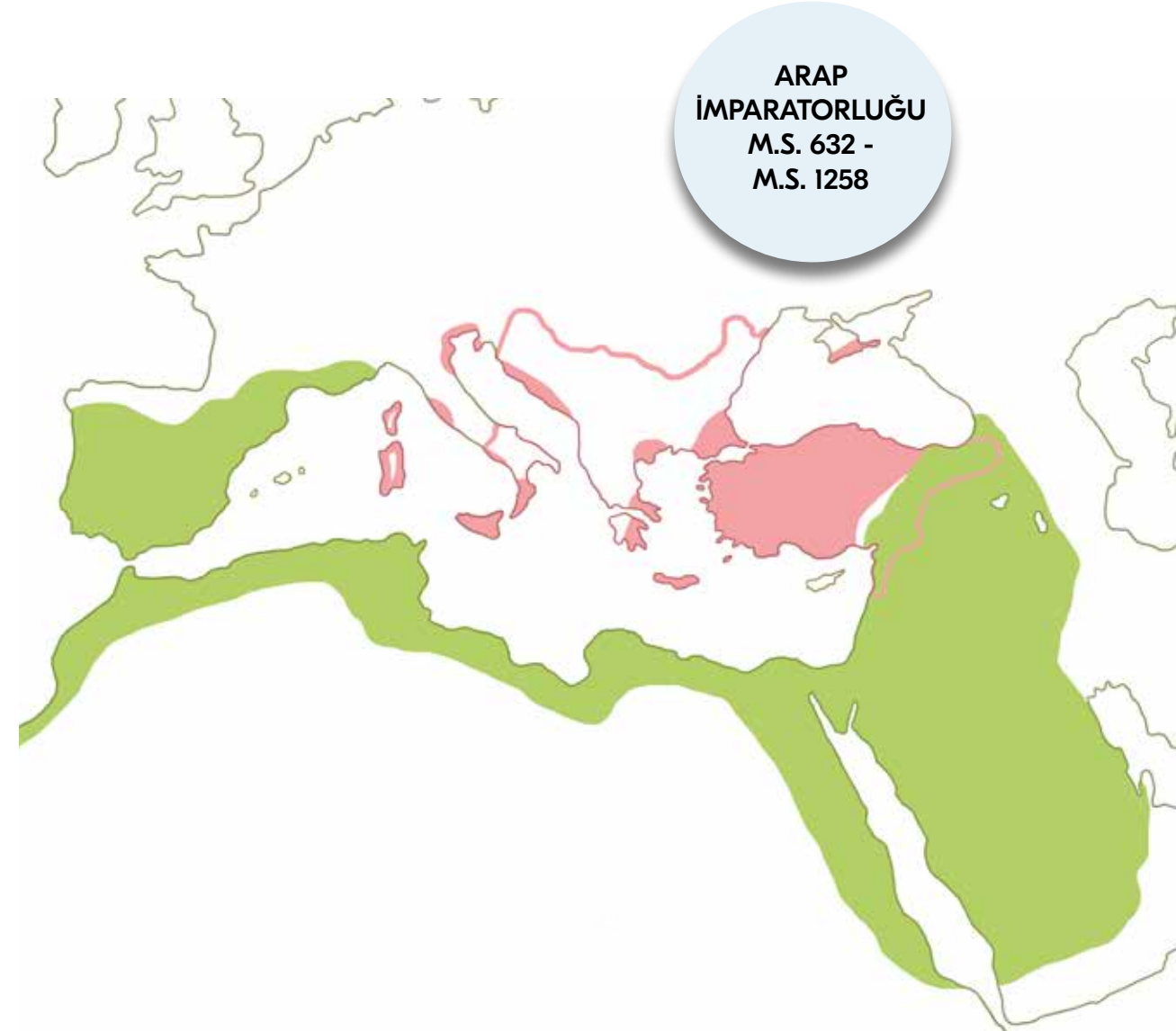
**“Eğer bir şey olacaksa, diğerlerinin yardımıyla olacak.
Işık gerçekte sadece güneş varsa var.”**

Bu sözler kime aittir biliyor musunuz? İranlı düşünür Farabi'ye! Onun büyük hayranıyım. O da Yunan filozof Aristo'nun hayranıydı. Farabi ve Aristo, her şeyin birbirinin sebebi olduğunu, var olmak için birbirine ihtiyacı olduğunu söylediler. 9. yüzyılda, Farabi gibi İslam düşünürleri, kendilerinden önceki birçok Yunan düşünürün ve bilim insanının eserini Arapça ve Farsça'ya çevirdi.

Kendi çalışmalarını da katarak, Ortaçağ'da müthiş bilimsel birikim yapmış oldular. Bu, ders almamız gereken bir olaydır. Bir İslam düşünürünün bir Yunan filozofuna hayran olması ne güzel bir şey!

Profesör sözlerini şu sözlerle tamamladı:

- Değerli dinleyenler, elimizdeki gemi batığı *“Barba Rossi – Kızıl Sakal”* hazineden öte bir şey!

SON DÜĞÜM:

BATIK GEMİ BARBA ROSSİ KİME AİT?

Profesör batığın resmini ekrana yansıttı:

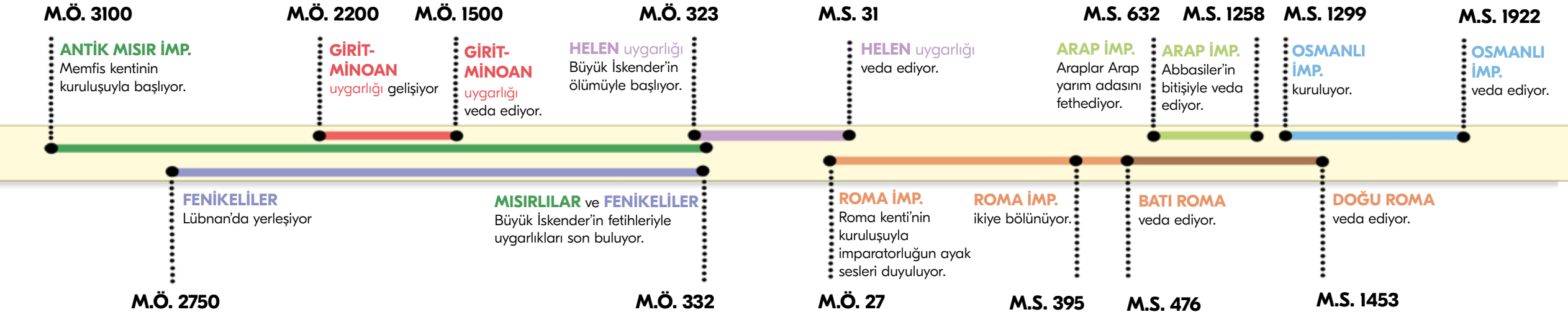
- Hazine hakkındaki saptamalarım bunlar. Son olarak batık gemi Barba Rossi-Kızıl Sakal'ın kime ait olduğu hakkındaki tahminlerimi aktarayım.

Sayın Dinleyenler, *Barba Rossi*, taşıdığı bunca ender eşyayla, 1500'lerde batmış ya da batırılmış olmalı. Şanslıyız ki, içine gömüldüğü balçık, 500 yıl boyunca ona koruyucu bir tabaka oluşturmuş ve batık bugüne kadar dayanabilmiş. *Barba Rossi'nin* bir korsan kadirğası olduğundan şüphemiz yok.

Ama soru şu: Korsan kadirğası da olsa, kime ait? Bildiğiniz gibi korsanların bir ülkesi yoktur ama bu onların hiçbir devletle bağlantılarının olmadığı anlamına gelmez. Bizim kadirğanın yaşadığı 1500'lü yıllara dönersek, o tarihlerde Akdeniz, kuzeyi Hristiyan, güneyi Müslüman olmak üzere ikiye ayrılmış gibiydi. Ben bizim batığın, Akdeniz'in güneyindeki Tunus'un Cerbe Adası'nı üs olarak kullanan bir kadirğa olduğunu tahmin ediyorum. İki sebepten böyle düşünüyorum:

Birincisi, Cerbe Adası o zamanların en işlek korsan üslerinden biriydi ve bizim *Barba Rossi* kadirğası buralarda saklanan korsan kadirğalarına çok benziyor.

AKDENİZ'DE KİMLER NE KADAR YAŞADI?

İkincisi, ki bu size çok daha ilginç gelebilir, bu geminin üç ünlü denizci kardeşe ait olabileceğini düşünüyorum. Osmanlılar zamanında Akdeniz’de yaşayan ünlü Oruç, Hızır ve İlyas Reis kardeşlere yani!

Üçü de Midilli de doğup, hayatlarının ilk devrelerini Ege sularında ticaret yaparak geçirdiler. Rodos Şövalyeleri’nce esir alındılar. Kurtulduktan sonra denizlerde korsanlık yapıp, kadirgalarıyla Cerbe’de üs kurdular. O tarihlerde, Akdeniz’de yaşanan din savaşlarında ezilen Müslümanlara denizden yardım ettiler. Avrupalılar, ağabey Oruç’un havuç gibi kırmızı sakalı yüzünden, üçüne birden *Barbarossa* diyorlardı!

Profesör ekrana döndü. İri yapılı, kumral, ela gözlü, gür kaşlı, sert bakışlı bir "Osmanlı paşasının resmini yansıttı Resmin altında, "Kaptan-ı Derya-Barbaros Hayreddin Paşa-*Hayreddin Barbarossa*" yazılıydı.

- Bayanlar Baylar, resimdeki bu kişi, o kardeşlerden Hızır Reis ve sonrasında Osmanlı İmparatorluğu’nun en büyük deniz amirallerinden biri olacak Barbaros Hayreddin Paşa’dan başkası değildir. Çok deniz aşmış, çok deneyimi olmuştur. Korsanlık da, kurtarıcılık da yapmıştır! Hızır Reis bir kez, Endülüs’ten kurtardığı Müslüman esirleri, ele geçirdiği değerli ganimetlerle birlikte Osmanlı Padişahı’na gönderdi. Bu davranıştan çok hoşlanan Padişah ona hayırlı bir iş yaptığını anlatmak için Hayreddin adını verdi. Barbaros Hayreddin, sonrasında Osmanlı donanmalarının başına getirildi ve Türklere önemli zaferler kazandırdı.

BARBAROS HAYREDDİN PAŞA
HAYREDDİN BARBAROSSA
1475-1546

Değerli dinleyenler, sonuç olarak, bu batığın 1400'lerin sonunda Doğu Akdeniz'de kullanılan bir kadirga olduğunu ve ünlü denizciler "Barbaroslar"la da bağlantısı olduğunu düşünüyorum. Burada anlatıklarım hakkında ve kapsamlı araştırmaların yapılmasını da bu komisyondan talep ediyorum.

PEKİ, SONUÇ?

BATIK VE HAZİNELER KİMİN OLACAK?

Profesör:

- Çok Değerli Komisyon Üyeleri, son olarak sizlere batığın ve hazinenin kime teslim edileceğiyle ilgili önerimi sunmak istiyorum.

Ben bir Akdeniz araştırmacısı olarak Akdeniz kültürleri üzerine 40 yıla yakın bir zamandır çalışmaktayım. Türk'üm, Türkiye vatandaşıyım ancak eşim Kıbrıslı olduğundan Girit'te yaşıyorum. Ailem Cezayir'den geliyor. Soyadımdan bunu tahmin etmeniz güç olmamıştır. Cezayir Osmanlı egemenliğinden çıkınca o zaman yine Osmanlı toprağı olan Girit'e yerleşmişiz. Daha sonra da Girit'ten mübadele ile Türkiye'ye göç etmişiz. Doğup büyüdüğüm şehir olan İzmir'de, Fransızca konuşulan bir okulda eğitim gördüm. Ailemden derdimi anlatacak kadar Yunanca ve Arapça, okulda ise Fransızca ve İngilizce öğrendim. Fransızca'nın ardından İtalyanca'yı ve İspanyolca'yı öğrenmem zor olmadı.

Peki, sizler benden öneriler beklerken ben geldiğim yerleri ve bildiğim dilleri neden anlatıyorum? Çünkü Bayanlar Baylar! Bu batık gemi üzerine çalıştığım iki hafta boyunca, *Barba Rossi-Kızı/Sakal*'ın uğradığı yerleri ve taşıdıklarını fark ettikçe ondan pek farkım olmadığını hatta ona çok benzediğimi anladım!

Salonda bir gülüşme oldu. Profesör de güldü. Devam etti:

- Bu gemi, benim gibi, yardımcım Abram gibi, hatta sizler gibi bir Akdenizli. Akdeniz'de doğduysanız, birikiminizin tek bir yerden gelmesi mümkün değildir. Bu geminin taşıdığı her parçayı bizler de taşıyoruz. Mısır, Fenike, Yunan, Roma, Arap, Osmanlı ve daha birçok uygarlığın bütünüyüz. Farabi'nin dediği gibi;

"Bir şey olmuşsa, diğerlerinin yardımıyla olmuştur."

Baylar Bayanlar, bence bu batığın esas hazinesi, "hikâyesi"dir. Buradan hareketle benim önerim şudur:

Barba Rossi'yi, içindekilerle birlikte tek tek tüm Akdeniz limanlarında gezdiriniz. Tek tek içindekileri ve hikâyelerini anlatınız. Batığı gören herkes, geminin ve aslında kendisinin nereden geldiğini anlasın.

Bu geminin evi Akdeniz. Gemi evini gezsin. O sanırım tüm limanları görmüştür ama Akdeniz'de yaşayıp sadece kendi limanını bilenler ve başka hiçbir liman görmemiş olanlar için *Barba Rossi*'yi tek tek gezdiriniz.

Ne bir oylama, ne bir yorum, ne de bir soru geldi salondan. Herkes ayağa kalkmış alkışlıyor, birbirinin elini sıkıyordu!

Barba Rossi ya da *Kızıl Sakal*, tüm limanları gezecekti: Bodrum'dan sonra, Alanya, Mersin, Rodos, Tel Aviv'i sonrasında, Bingazi, İskenderiye, Rabat, Barselona, Marsilya, Napoli, Palermo, Montenegro... Tüm Akdeniz'i...

-SON-

(Bu öyküde geçen batık gemi, buluntu eşyalar ve kurumlar birer kurgudur. Bununla birlikte ismi geçen tüm uygarlıklar ile onlara ait tarihi ve coğrafi bilgiler gerçektir.)

İzmir Büyükşehir Belediyesi Akdeniz Akademisi'nin çocuklara hediyesidir.

www.izmeda.org